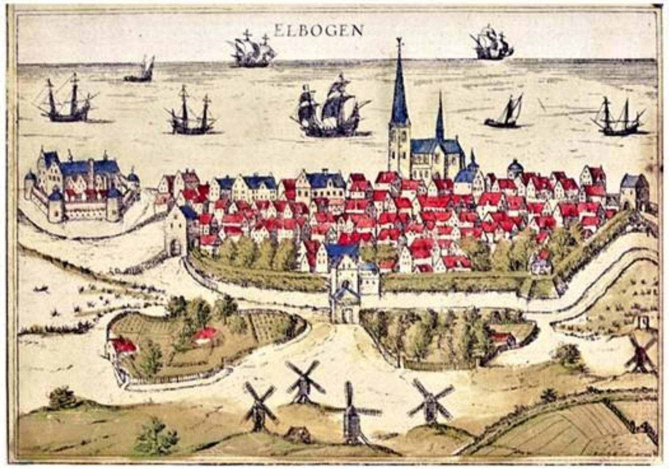

Bild av Malmö, tillverkad 1580 av Franz Hogenberg och Georg Braun. Braun var huvudredkatör för bildverket över "världens märkligaste orter", utgivet under åren 1572-1612. Hogenberg, Franz, konstnärlig medarbetare till ovan nämnda verk.

FÖRSVARSMUR

BÖRJADE BYGGAS UNDER 1400 TALET, MEN REVS UNDER TIDIG 1800 TAL

FÖRE MUREN FANNS EN PALLISAD AV TRÄ RUNT VISSA OMRÅDEN. TULLAVGRÄNSNING

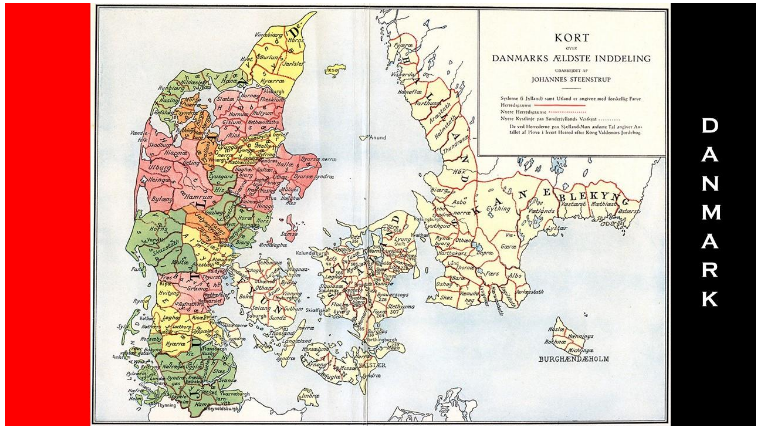
KORT
OVER
DANMARKS ÆLDSTE INDDELING
JOHANNES STEENSTRUP
DANMARK

LIVET I MALMÖ PÅ 1670 OCH 1680 TALET

Wikipedia texter och uttdrag ur uppsats av Alf Åberg, bildspel Anders Dernback

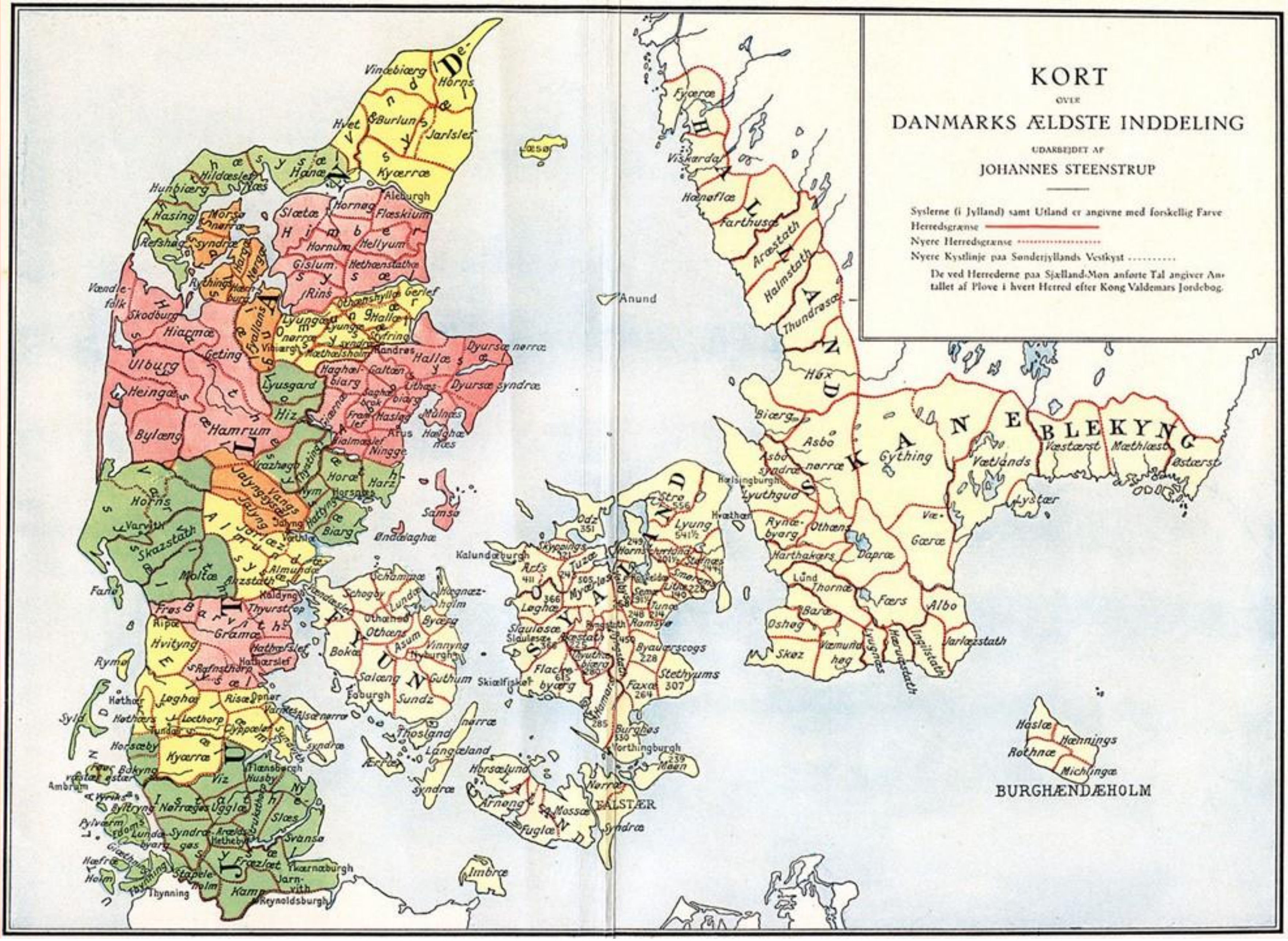

KORT
ØVER
DANMARKS ÆLDSTE INDDELING
UDARBEJDET AF
JOHANNES STEENSTRUP

Syslerne (i Jylland) samt Utland er angivne med forskellig Farve
Herredsgrænse
Nyere Herredsgrænse
Nyere Kystlinje paa Sønderjyllands Vestkyst
De ved Herrederne paa Sjælland-Møn anførte Tal angiver Antallet af Plove i hvert Herred efter Kong Valdemars Jordebog.

HALLAND
SKANE
BLEKYNG
SYALAND
FYUN
LALAND
FALSTÆR
BURGHÆNDÆHOLM
Anund
Læsø
Samsø
Langæland
Ærø
Imbræ
Helsingburgh
Lund
Kalundæburgh
Syld
Rymø
Fanø
Amrum
Vendle
Himbersysæl
Thythæsysæl
Salling
Almindsysæl
Jalyngsysæl
Barvithsysæl
Hæslæ
Hænnings
Rothnæ
Michlingæ
Væstærst
Mæthlæst
Østærst

DANMARK

Under den första
tiden som svenskar
1658 – 1681 ca.
Var Skåne mer som
En provins med
särskilda villkor.
Efter nya försök
från danskarna så
tröttnade Karl XI,
reglerna skärptes

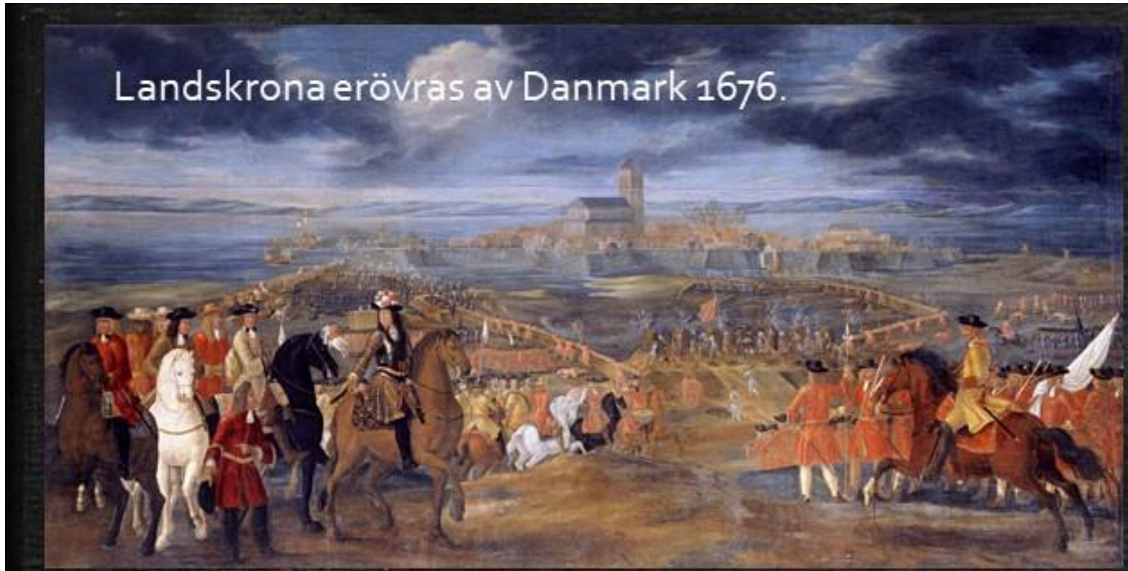
Landskrona erövras av Danmark 1676.

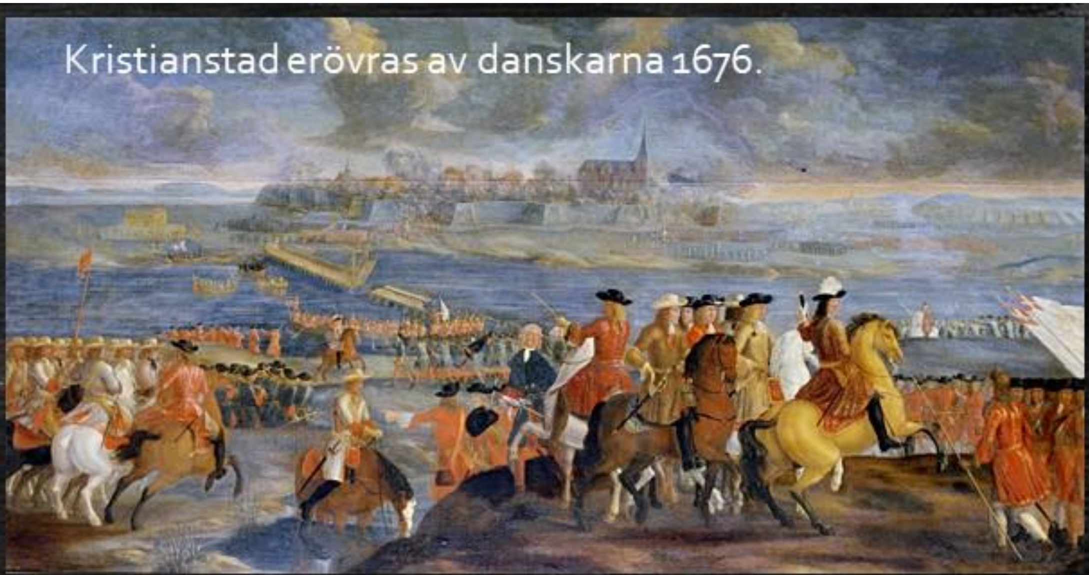
Kristianstad erövras av danskarna 1676.

Skånska kriget var ett krig 1675-1679 som stod mellan Danmark-Norge, Brandenburg och Sverige. Kriget ägde främst rum på skånsk och bohuslänsk mark, samt i norra Tyskland.

Kriget orsakades av det svenska ingripandet i det fransk-nederländska kriget. Sverige hade allierat sig med Frankrike mot flera europeiska länder. Förenade Nederländerna, som angreps av Frankrike, sökte hjälp från Danmark-Norge. Efter viss tveksamhet inledde kung Kristian V en invasion av Skåneland år 1675, medan de svenska trupperna var upptagna med ett fälttåg mot Brandenburg. Invasionen av Skåne anknöts med en norsk front kallat Gyldenløvefejden, vilket tvingade de svenska försvararna att bekämpa ett tvåfrontskrig utöver sina konflikter i det tysk-romerska riket. Det danska målet var att återerövra Skåneland som överlåtits till Sverige i freden i Roskilde, efter Karl X Gustavs danska krig. Danskarna gjorde inledande vinster under sitt fälttåg, som dock senare tog stopp av kung Karl XI:s motoffensiv.

Skånska kriget

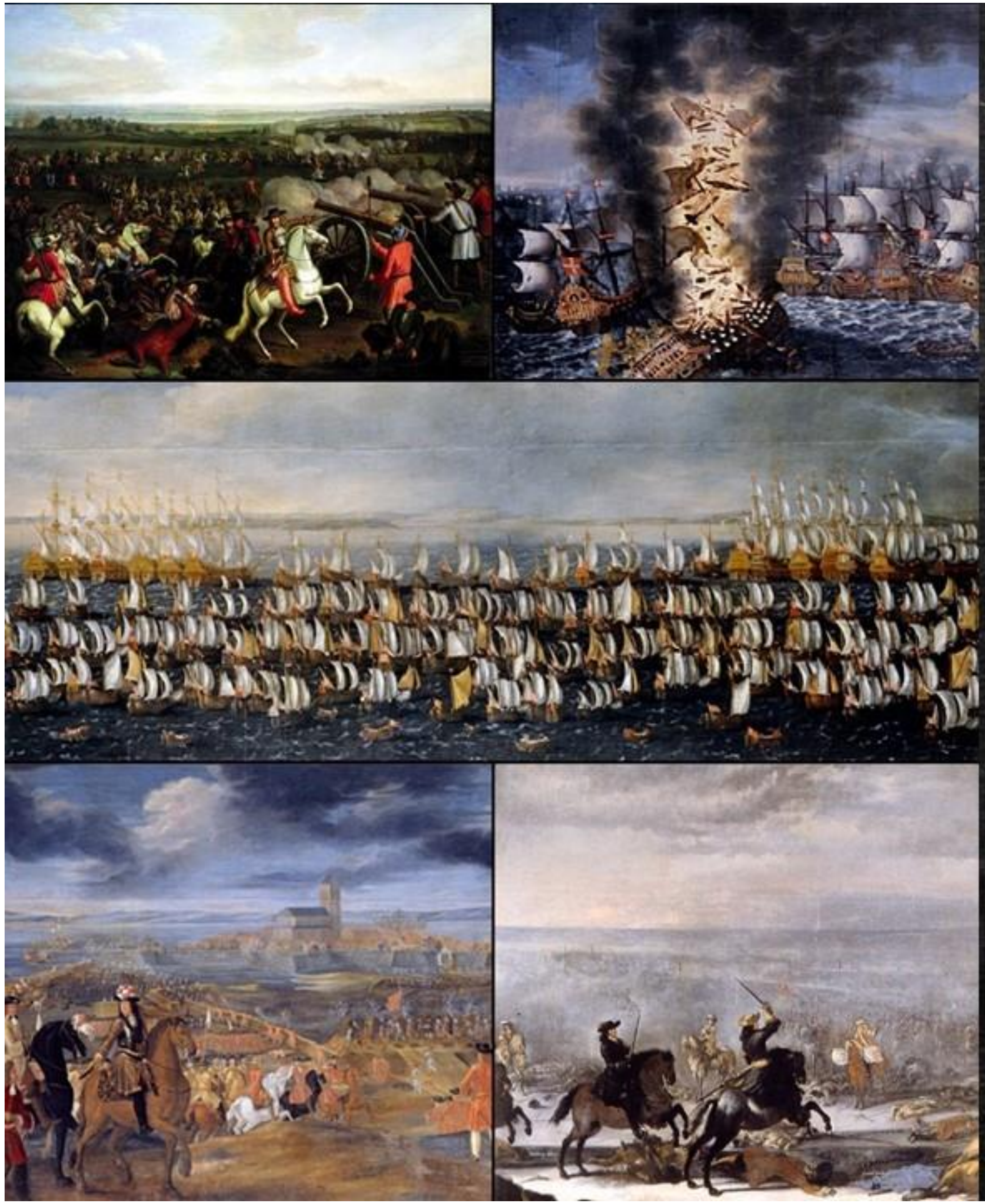

Kriget hade ingen bestämd segrare; den svenska flottan förlorade till sjöss och den danska armén besegrades i Skåne av svenskarna, som i sin tur besegrades av Brandenburg. Kriget och stridigheterna upphörde när Danmarks bundsförvant Nederländerna gjorde fred med Sveriges bundsförvant Frankrike, och Karl XI gifte sig med den danska prinsessan Ulrika Eleonora, syster till Kristian V. Fred gjordes på uppdrag av Frankrike med fördragen i Fontainebleau och Lund (Sverige och Danmark) och Saint-Germain (Sverige och Brandenburg), där man kom överens om att återlämna det mesta av de erövrade territorierna till Sverige.

Länsindelning

När Skåne erövrades av Sverige 1658 bestod det av fyra län, Helsingborgs, Landskrona, Malmöhus och Kristianstads län. Den svenska förvaltningen behöll den gamla länsindelningen till en början men organiserade samtidigt Skånelandskapen som ett generalguvernement. Generalguvernören var den högste militäre och civile ledaren i Skåne, Halland och Blekinge samt Bornholm 1658-60 och hade sitt residens i Malmö. I Kristianstads län där även Blekinge ingick tillsattes i likhet med Halland en landshövding. De mindre Helsingborgs och Landskrona län styrdes av en länshövding eller slottshövding. Skånelandskapen förenades formellt med det svenska riket 1662 och 1669 avskaffades det skånska generalguvernementet varmed Helsingborg och Landskrona län slogs samman med Malmöhus län som fick en landshövding som styresman. Utbrottet av det Skånska kriget 1676 innebar dock att generalguvernementet återupprättades och att landshövdingsposterna lämnades obesatta.

SKÅNES HISTORIA

Denna ordning kvarstod även efter krigsslutet med justeringen att Göteborg och Bohus län förenades med generalguvernementet istället för Blekinge som 1680 avskiljdes för att bli en del av Kalmar län. 1693 ställdes Göteborg och Bohus län samt Hallands län under normal förvaltning medan Skåne omorganiserades till ett guvernement ledd av en guvernör som i likhet med de tidigare generalguvernörerna hade den högsta civila och militära makten i landskapet. Det var först 1719 då den nya grundlagen uttryckligen förbjöd guvernement inom riket som Skånes förvaltning likställdes med övriga Sveriges. Detta innebar en återgång till den länsindelning som infördes 1669, bortsett från Blekinge som sedan 1683 hade varit ett eget län. Visserligen fick de skånska landshövdingarna återigen en överordnad generalguvernör 1801-09 på grund av det oroliga läget i Europa, men själva länsindelningen förblev från 1719 helt oförändrad fram till 1997 då Malmöhus och Kristianstads län förenades till Skåne län.

Kristian V av Danmark

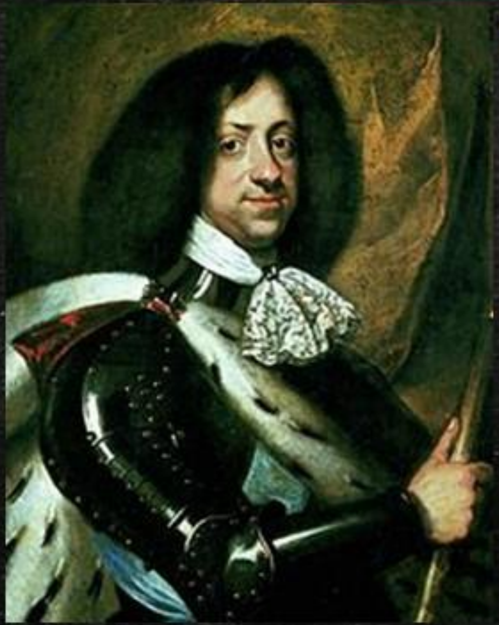

Kristian V, född 15 april 1646, död 25 augusti 1699, kung av Danmark och Norge 1670 till 1699.
Han var son till kung Fredrik III av Danmark och Norge och dennes gemål, drottning Sofia Amalia, hertiginna av Braunschweig-Lüneburg från födseln. Kristian var också svåger till den svenske kungen Karl XI, då han var äldre bror till dennes maka Ulrika Eleonora.

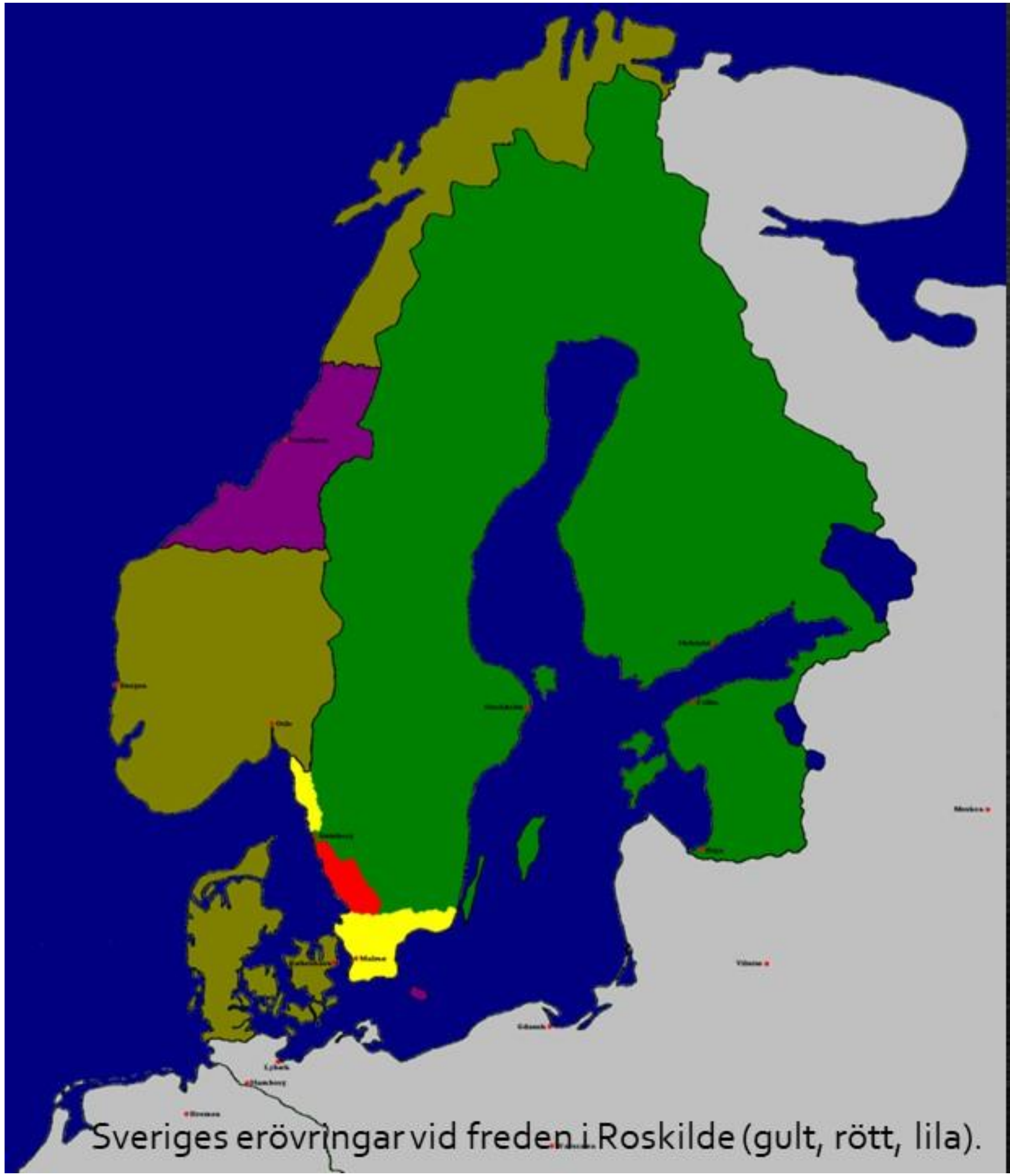

Sveriges erövringar vid freden i Roskilde (gult, rött, lila).

Freden i Roskilde är det fredsfördrag mellan Sverige och Danmark-Norge som slöts i den danska staden Roskilde den 26 februari 1658, och som avslutade, det av Danmark startade, Karl X Gustavs första danska krig. Under kriget hade, bland annat, Karl X Gustav från Jylland tågat på isen över Bälten mot Köpenhamn med den Svenska armén. Resultatet av freden blev att Danmark avträdde Skåne, Blekinge, Halland, Bohuslän, Bornholm samt Trondheims län till Sverige. Freden bröts dock redan till sommaren samma år.

När det skånska kriget det s. k. snapphanekriget - bröt ut sommaren 1676, var Malmö ännu en skånsk stad. Man dömde efter den danska lagen på rådstugan, och man följde den danska gudstjänstordningen i S :t Petri kyrka. Borgarna talade danska sinsemellan och skrev i regel sina brev till de svenska myndigheterna på samma språk. I staden fanns en dansk skola för borgarnas barn. Med Danmark hade borgarna en naturlig och stark förbindelse. Mesta delen av handeln gick över Sundet, och Köpenhamn betraktade de som sin huvudstad. Däremot hade de inte många förbindelser med Stockholm och det övriga Sverige.

På samma sätt som under den danska tiden styrdes Malmö av borgmästare och rådmän på rådstugan. De svenska myndigheterna hade utan svårigheter genomdrivit att två av stadens fyra borgmästare skulle vara svenskar. Också borggreven Gilius Ehrenberg var svensk, men av de fjorton rådmän som valdes under mellankrigsåren var bara två uppsvenskar.
Även om staden fortfarande var dansk i sedvänjor, traditioner och språk, hade ändå stora förändringar skett i stadens villkor efter övergången till Sverige 1658.

Också skatterna hade blivit högre för skåningarna efter övergången. Malmö var huvudstaden i det skånska generalguvernementet, och säkert fanns det ingen stad i detta stora område som var så hårt pressad med bördor som huvudstaden själv. Malmöborgarna skulle försörja inte bara generalguvernören och alla hans ämbetsmän i kansli och kammarkontor utan också den stora garnisonen.

Vad Malmöbor hade att rätta sig efter 1250 - 1683

Skånelagen (på danska: Skånske Lov) är den äldsta danska och den äldsta av de nordiska landskapslagarna. Denna finns i ett flertal handskrifter på forndanska/fornsvenska (d.v.s. "fornöstnordiska") och latin och i handskriften Codex Runicus är den nedskriven i runskrift. Den första nedskriften anses vara **från början av 1200-talet.**

Lagen tillämpades inte bara i Skåne, utan i hela Skåneland, det vill säga förutom Skåne också i Blekinge, Bornholm och Halland. Från och med 1595 infördes den även på Gotland där den ersatte Gutalagen. Tydligen gick det trögt med lagbytet i praktiken och först 1618 började Skånelagen tillämpas på Gotland.

Lagen fortsatte att gälla i landskapen ända fram till 1683, då svensk lag infördes (i strid mot fredsfördraget med Danmark) i de landskap som blivit svenska. Samma år upphörde Skånelagen också att gälla på Bornholm då alla danska landskapslagar ersattes med den "Danske Lov".

Skåne hade en egen
Lag "SKÅNELAGEN"
till 1683

MARE BAL
THICUM
OOST ZEE
SCANIÆ
GOTHIA AUSTRALIS

Staden hade en strängt militär prägel. Var tredje och vissa tider varannan av stadens invånare var soldat. Dessa soldater och deras soldater skulle utan ersättning inkvarteras i borgarnas hus. Åtskilliga borgare blev utfattiga eller gav sig i väg. Borgarna skulle förse det inkvarterade folket med sängkläder, ved och ljus, och dessutom skulle de leverera stora kvantiteter livsmedel och hembryggt öl till garnisonen mot betalning som var svår att få ut.

Det förekom många övergrepp från militärens sida. Soldaterna tog med sig borgarnas sängkläder och husgeråd, när de flyttade. De ville också ha rum för hustru och barn, och när värdfolket protesterade, fick de prygel. Malmö var en dansk stad, men det finns inga egentliga bevis för att borgarna trots sina sympatier för Danmark var dansksinnade och önskade en återgång till det danska riket.

Men uppenbart är att de svenska styresmännen hyste misstro mot malmöborgarna. De mindes malmösammansvärjningen 1659, då en stor grupp av stadens invånare varit beredd att genom en kupp mitt under brinnande krig öppna portarna och släppa in en dansk styrka i staden. Från den tiden inregistrerade de alla tecken på missnöje i Malmö mot den svenska styrelsen.

Ett stort problem erbjöd de hundratals soldater som utskrivits bland bönderna i Skåne och Blekinge år 1675. Fersen varnade kungen för att släppa in dessa opålitliga skånska och blekingska knektar i Malmö eller några andra fästningsorter, eftersom deras "hjärta och affektion tillsammans med de flesta i städerna och på landet ännu är fästad vid den fientliga sidan". Kunde ingen officer komma över från det skånska regemente som redan låg i Livland och ta hand om dem, frågade han.

Sommaren 1676 fick Krigskollegium besked om att de skånska knektarna i Nyenskans vid Neva där S :t Petersburg sedan byggdes hota t att skära halsen av sina officerare och överlämna fästet till ryssarna. Skåningarna i tersjöprovinserna fick aldrig återvända hem. Ännu 1687 levde ett sjuttiotal skånska knektar kvar i Riga. De flesta härstammade från skogsbygden, tjugofem av dem var gifta i Riga men sju hade hustrur hemma i Skåne. I slutet av maj kom Karl XI själv till Malmö. I sällskap med Fersen och Dahlberg rekognoscerade han befästningarna längs kusten.

Den 26 maj fick kungen rapport från Trelleborg att svenska och danska flottstyrkor befann sig i strid med varandra ute till havs. I sällskap med general Rutger von Ascheberg red han i all hast från Malmö, och framme i Trelleborg kunde han från kyrktornet följa hela striden. Han såg hur danskarna fick understöd av en holländsk eskader och hur hans flotta inför övermakten måste vika österut, för att möta sitt öde vid Öland.

Otto Vilhelm von Fersen

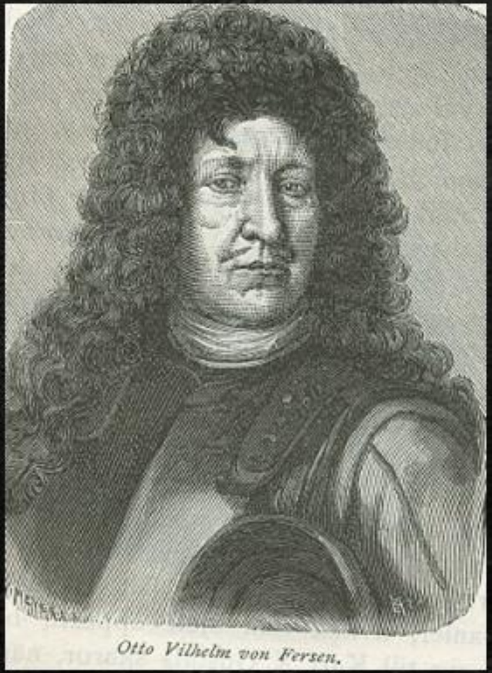
Otto Vilhelm von Fersen.

Då man fruktade en dansk landstigning i Skåne under hösten 1675, Martin Schultz von Ascheradenhade Fabian von Fersen förordnats till generalguvernör öfver detta landskap jämte Halland och Bleking och utnämts till fältmarskalk. Otto Vilhelm hade också deltagit i Karl X Gustafs danska krig och så utmärkt sig för tapperhet, att han af konungen fått en gåfva af tusen dukater. När kriget 1675 utbröt, hade han fått befallning att försvara Vermland, men sedermera nedkallats till konungen i

Fabian och Otto Vilhelm von Fersen, två verkliga typer för mandom och ridderlighet. Den förre var fältmarskalk, den senare generallöjtnant.

Den 29 juni 1676 landsattes den danska hären utanför Råå och snart föll Helsingborg (staden återtogs visserligen den 11 december 1676 men togs tillbaka av danskarna 1678). Den 3 augusti föll Landskrona i danska händer och den 15 augusti föll Kristianstad. Danskarna lyckades snabbt besätta hela Skåne, förutom Malmö, medan svenskarna endast vann fördröjande segrar – såsom i slaget vid Fyllebro i Halland. Trots dessa motgångar ryckte Karl XI i oktober fram mot dem med en armé om 15 000 man. Den 4 december 1676 vann den svenska armén en avgörande seger i det blodiga slaget vid Lund, där både svenskarna och danskarna förlorade nästan 50 procent av sin totala styrka. Detta var krigets verkliga vändpunkt. Därefter ryckte svenskarna återigen in i Skåne.

Sommaren 1677 fortsatte de svenska nederlagen till sjöss. Den dansk-norske amiralen Niels Juel lyckades tillfoga svenskarna svidande nederlag vid slaget under Lolland och slaget vid Köge bugt. Under tiden fortsatte de blodiga striderna till lands, där dock de svenska trupperna hade övertaget.

ÖVERGREPP FRÅN DE SVENSKA SOLDATERNA

Övergrepp från de svenska soldater som var förlagda i Skåne bidrog också till att skapa missnöje med det svenska styret. När Danmark invaderade Skåne 1676 väckte detta en entusiasm bland skåningarna och många anslöt sig till snapphanarna som bedrev gerillakrig mot de svenska trupperna. Skåningarnas illojalitet resulterade emellertid i att de förlorade sin representation i riksdagen 1678. Sverige visade inte heller någon vilja att släppa Skåne utan kriget drog ut på tiden och förhärjade Skåne mer än något tidigare krig. När sedan snapphanarna, eller friskyttar som vissa av dem kallades för, alltmer förvandlades till rövarband som var ett större hot mot de bofasta bönderna än mot de svenska trupperna började opinionen svänga. Från och med 1678 önskade majoriteten av Skånes befolkning att Sverige skulle vinna en stor seger eftersom de trodde att det var det enda sättet att få ett slut på kriget.

I slutet av juli blev staden helt isolerad till lands och sjöss av den danska armen. Ingen proviant och inga förråd kunde längre tas in från landsbygden. Staden måste försörja sig av de magasin som Fersen låtit lägga upp, eller tagit i beslag av borgarna. I fem månader var Malmö avspärrat från yttervärlden, och de djärva utbrytningar som garnisonen försökte avvisades av danskarna. Borgarna i Malmö hade redan i juli sammankallats för att förnya sin trohetsed och lova att göra sin plikt som ärliga män. Nu gick de motvilligt med på att hålla vakt på vallarna - men först sedan Fersen låtit arrestera de fyra motsträvigaste av dem. Också drängar och hantverkargesäller lovade att "gå till valls". Borgerskapet indelades i särskilda kompanier, och deras officerare utsågs av magistraten. Äntligen randades frihetens stund för Malmö. Framåt senhösten kom den svenske kungen tillbaka till Skåne med en stark och välutrustad arme. Armen led brist på proviant och det var därför ett livsvillkor för kungen att komma ner till det skånska slättlandet och undsätta Malmö. Natten till den 4 december gick armen över Kävlingeåns is och sökte sig fram mot höjderna vid Lund, där den stötte samman med den danska armen. Karl XI segrade i striden och det betydde att svenskarna skulle stanna kvar i Skåne. För skåningarna betydde Lundaslaget vändpunkten. Drömmen om det danska Skåne var krossad, och snapphanerörelsen förlorade snabbt sin anknytning bland de breda befolkningslagren. Blockaden av Malmö hävdes, och en ström av livsmedel och andra förnödenheter rann in i staden. I övrigt innebar inte Lundaslaget någon lättnad i borgerskapets bördor. Hundratals sårade officerare och soldater strömmade in till Malmö i hopp om att få vård för sina sjukdomar.

Våren 1677 företog kungens främste rådgivare Johan Gyllenstierna ett edkrävartåg genom den nordskånska skogsbygden. Han sammankallade bönderna i socknarna, lovade dem pardon för deras plundringar och tvang dem att underteckna en trohetsförsäkran till K arl XI med löfte att bekämpa snapphanarna. Fersen reste på samma sätt omkring och mottog liknande förbindelser av bönderna i mellersta Skånes risbygder. Detta förbund mellan den svenske kungen och bönderna visade sig bärkraftigt. Den hemmavarande befolkningen höll sig i fortsättningen stilla, odlade sina åkrar och hoppades på freden.

Under sina resor tog Fersen fast åtskilliga snapphanar och förde in dem till Malmö. Här var de bara till hinders och levde på förråd ur magasinet. En exemplarisk bestraffning av dem var nödvändig, och nu frågade han om han fick inrätta en inkvisitionskommission i Malmö, inför vilken man kunde ställa, examinera och döma dem. Han begärde också rätt att i de fall bevisningen var klar och uppenbar själv få avrätta snapphanarna. Kungen gav sitt tillstånd till att en inkvisitionsdomstol inrättades över de ämbetsmän och undersåtar som glömt sin ed.

Men den yttersta prövningen förbehöll han sig också när det gällde de hatade snapphanarna. Kungen ville att akterna med domarna skulle översändas till honom. Därefter skulle Fersen avvakta hans resolution.

I april 1677 infördes prästen Johan Traenovius i Lemmeströ till fästningen. Kommissionen kunde överbevisa honom om att han bett i sin kyrka för Kristian V och uppmanat sina församlingsbor på sockenstämman att visa trohet mot den danske kungen. Därigenom hade han visat sig som en trolös man, och kommissionen dömde honom till döden för högmålsbrott. Fersen översände domen till kungen men vidtog under tiden sina förberedelser. H an skrev till biskopen i Lund och bad honom degradera kyrkoherden och han uppmanade skarprättaren att göra sig redo för denna och några andra exekutioner. Men på några personers förböner beslöt kungen att ändra domen. Johan Traenovius benådades till livet men förjagades med sin familj ur den provins där han var född. Han fick senare ett kyrkoherdekall i Danmark.

Malmö under snapphanekrigets stormar (Utdrag ur uppsats)
Av ALF ÅBERG

SKÅNES
HISTORIA

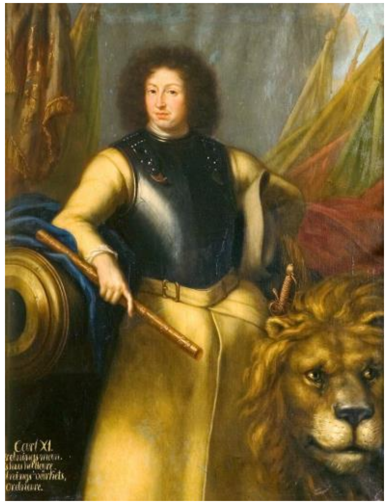

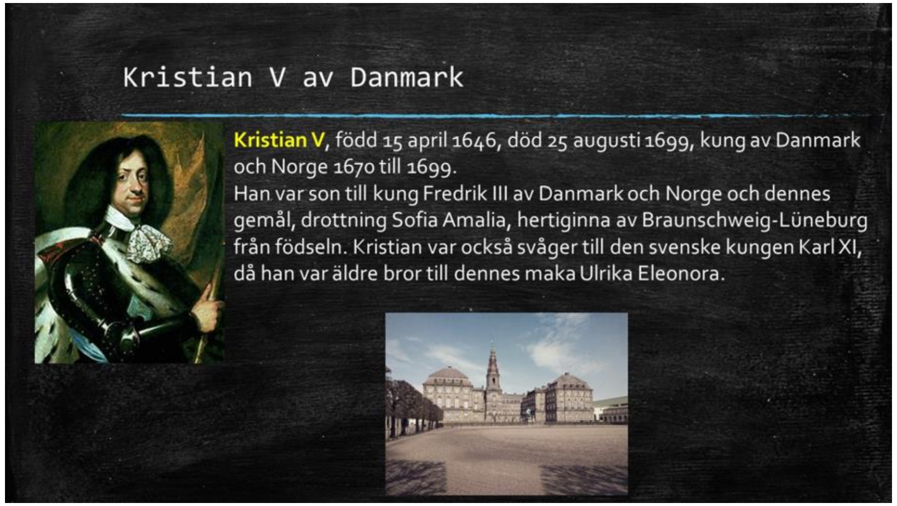

Kristian V av Danmark

Kristian V, född 15 april 1646, död 25 augusti 1699, kung av Danmark och Norge 1670 till 1699.
Han var son till kung Fredrik III av Danmark och Norge och dennes gemål, drottning Sofia Amalia, hertiginna av Braunschweig-Lüneburg från födseln. Kristian var också svåger till den svenske kungen Karl XI, då han var äldre bror till dennes maka Ulrika Eleonora.

Rutger von Ascenberg

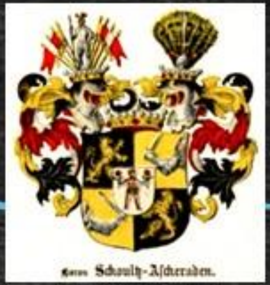
Baron Schoultz-Aſcheraden.

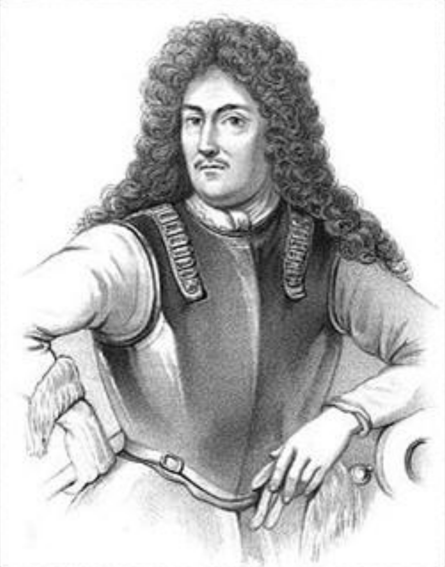

Rutger von Ascheberg, född 2 juni 1621 på godset Berbonen i Kurland, Lettland, död 17 april 1693 i sitt hus vid Stora torget (senare Gustaf Adolfs torg) i Göteborg, var en svensk greve, militär och ämbetsman. Han blev överste 1656, generalmajor av kavalleriet 1664, generallöjtnant 1670, friherre 1673, general 1674, fältmarskalklöjtnant 1677, fältmarskalk 1678, generalguvernör över de tidigare danska landskapen Skåne, Halland, Bohuslän och Blekinge 1680 samt kungligt råd 1681 och greve 10 december 1687.

Som generalguvernör över de tidigare danska landskapen förde Ascheberg en tidvis ifrågasatt återhållsam försvenskningspolitik, som kontrasterade med hans föregångare på posten Johan Gyllenstiernas mer radikala ansatser.

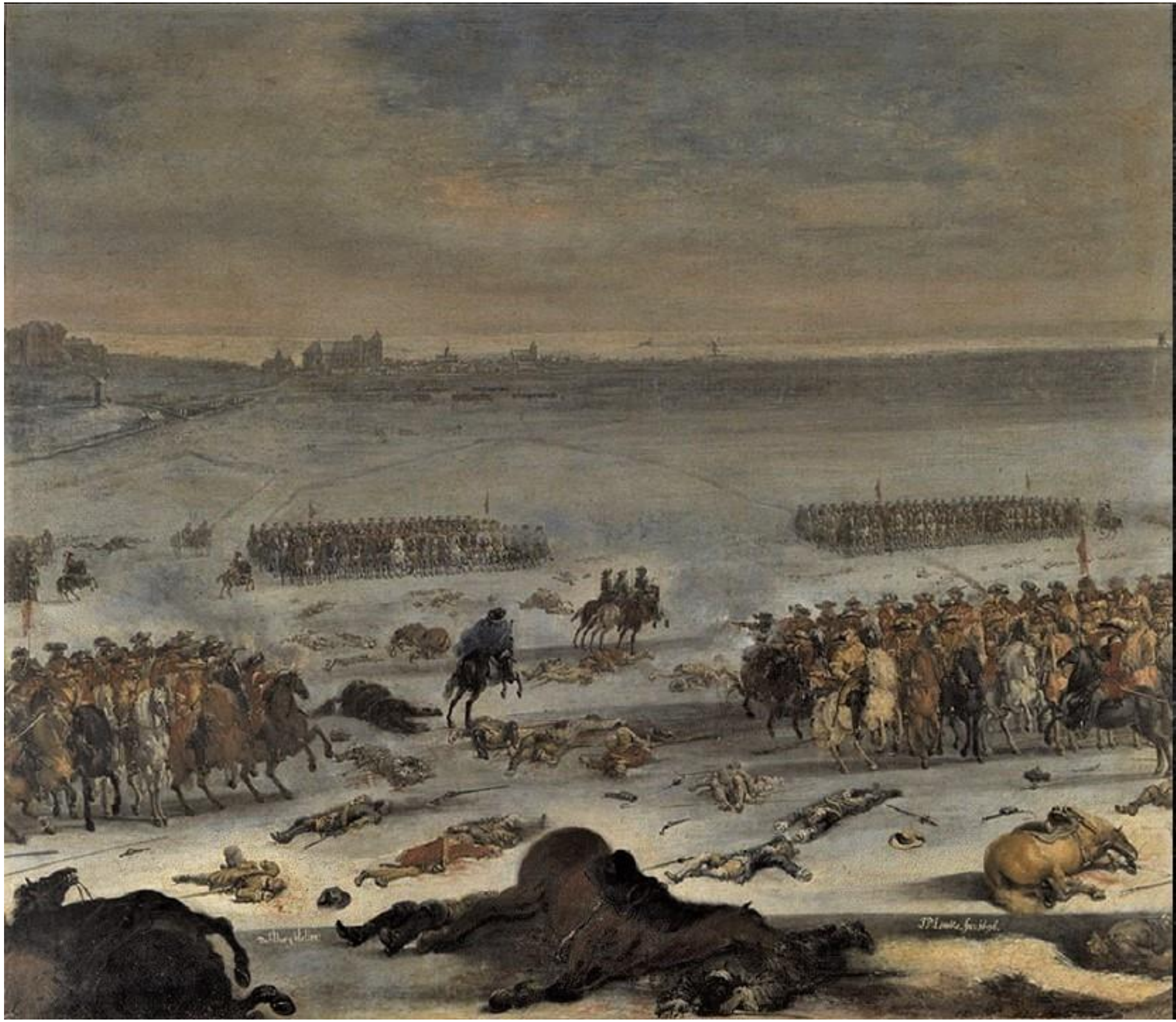

Slaget vid Lund 1676.

Konung Karl XI (1655-1697) slår sig igenom fientliga skvadroner.

I målningens mittparti synes Karl XI jämte Ascheberg och Dahlbegh spränga igenom de danska linjerna, dit de förirrat sig. Efter dem en rytare i blå kappa. I förgrunden döda hästar och krigare. I mellanplanet på en öppen hed två svenska kavalleriformationer. I bakgrunden synes staden Lund, framför denna trupper uppställda i fyrkanter, och längst bort Öresund.

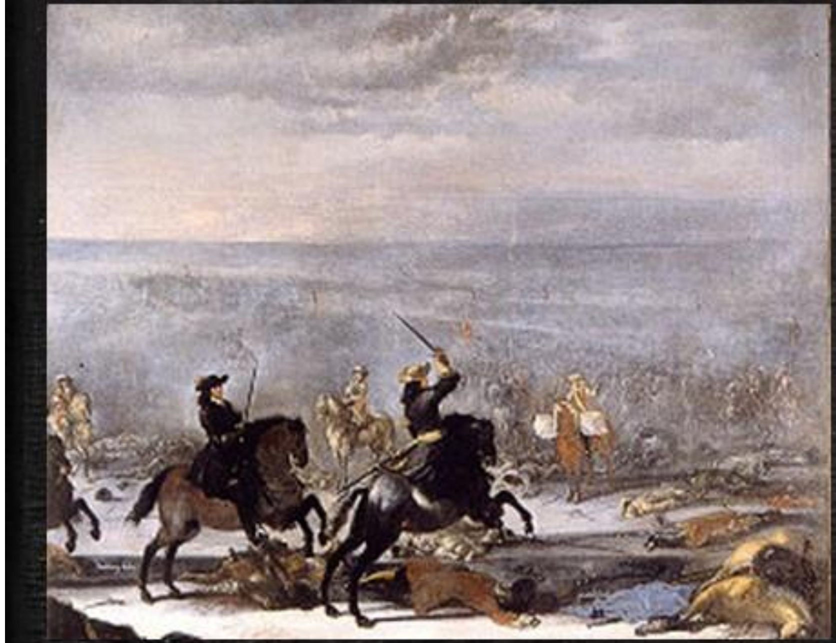

Slaget vid Lund var ett fältslag under skånska kriget som stod den 4 december 1676 i ett område norr om staden Lund i Skåne. Striden stod mellan den invaderande danska armén bestående av ungefär 13 000 soldater under Kristian V och den svenska armén bestående av ungefär 8 000 soldater under Karl XI. Det är ett av de blodigaste slag som stått på nordisk mark. Förlusterna var cirka 70 procent på båda sidorna, 9 000 danska soldater och 5 000 svenska.

Bland de faktorer som innebar att slaget slutade med svensk seger har den svenska kavalleritaktiken utpekats. Det danska kavalleriet använde karakoll, och gick ut på att det danska kavalleriet red upp på linje, avfyrade sina ryttarpistoler, och vek sedan av för nästa led som gjorde detsamma. Denna taktik var ineffektiv, då flintlåspistolerna bara var effektiva upp till 30 meter och träffsäkerheten i full ritt var låg. Man överskattade helt klart eldvapnens förmåga. Gustav II Adolf hade för det svenska kavalleriet infört en annan taktik som innebar att kavalleriet anföll i sluten formering, sköt med pistoler mot fienden och bröt sedan in bland fienden i hög hastighet med värjorna som vapen. Hästarna kunde rida så tätt ihop att soldaterna satt knä i knä på hästryggen i en plogformad formation

Efter att ha försökt sig på en misslyckad stormning av Malmö, bröt danskarna den 5 juli belägringen och drog tillbaka till Landskrona. Orsaken till att man misslyckades med belägringen var att borgarna i staden ställde upp till stadens försvar, då de insåg att staden skulle plundras om den föll. Stadens försvarare uppgick till cirka 7 000 man (mest borgare) under Fabian von Fersen . Karl XI och huvudarmén segrade 14 juli 1677 vid Landskrona mot en något mindre dansk styrka. 3 000 av de svenska soldaterna var småländska bönder. I augusti 1678 återerövrade de svenska trupperna Kristianstad.

I de norra delarna av Skåne opererade delar av lokalbefolkning i gerillaförband, snapphanar, mot svenskarna. De utgjorde en belastning för de svenska försörjningslinjerna, då de bland annat lyckades stjäla krigskassan vid Loshultskuppen. Den 19 april 1678 gavs därför en order med avsikt att lösa problemet med snapphanarna. Ordern lydde att alla gårdar och allt boskap i Örkened socken skulle brännas och att allt mansfolk som kunde bruka ett gevär skulle avrättas.

FREDEN KOM ÅR 1679

Freden kom 1679 och Skåne förblev svenskt, men makthavarna med kung Karl XI i spetsen var mycket förbittrade över skåningarnas svek och det planerades på fullt allvar att deportera Skånes befolkning till Baltikum. Så långt gick det dock inte, men 1681-83 genomfördes en grundlig försvenskning där alla lokala särdrag togs bort och ersattes med svenska. Skåningarna fick 1683 återigen representation i riksdagen, men präster och ämbetsmän hämtades i stor utsträckning från övriga Sverige och under hela Karl XI:s regering fick inga skåningar rekryteras till de indelta regementena i Skåne. En normalisering skedde med Karl XII:s trontillträde och när Skåne invaderades av danskarna igen 1709 var Skånes befolkning mer återhållsam. Endast Helsingborg svor då trohet till den danske kungen. Med slaget vid Helsingborg 1710 avgjordes striden om Skånes nationalitet definitivt och 1719 avskaffades det skånska guvernementet varmed Skåne fick samma länsförvaltning som resten av Sverige. Därefter har Skåne varit en helt vanlig del av Sverige, låt vara att skåningarna låg bakom det allra sista upproret i Sveriges historia när de 1811 protesterade mot utskrivningar av förstärkningsmanskap till armén. Detta ganska oansenliga uppror slogs ned med onödig hårdhet i Klågerup den 15:e juni.

Snapphanar var det skällsord den svenska staten på 1600-talet använde om stråtrövare,

bönder och styrkor som stödde eller deltog på den danska sidan i de dansk-svenska krigen under perioden, inte minst under Skånska kriget 1675–1679 i de tidigare dansk-norska landskapen och främst Skåneland, men även i exempelvis Jämtland. Termen användes även av Kristian IV som den 20 augusti 1645 påbjöd undersåtarna i Danmark att "fred slutits med drottningen av Sverige och att snapphanar, fribytare, dragoner med flera skall avhålla sig från all fientlighet mot de svenske".1658 nämnde Ove Juel också termen då han tvingades att inhysa svenske kungens soldater på sin gård på Själland då svenskarna hyste "frycht for snaphaner".

Vilka var snapphanar?

De som den svenska krigsledningen under skånska kriget kallade för snapphanar, men som senare historieskrivning velat visa vara mer komplex, kan sägas ha utgjorts av åtskilliga olika kategorier. En kategori var reguljära specialförband som arbetade mycket bakom fiendelinjerna med att inhämta underrättelser och få ut personer därifrån, men också med att förhindra svensk skatteindrivning i Skåne. Dessa specialförband samarbetade nästan alltid med danske kungens friskyttekår som i svenska ögon utgjorde ytterligare en kategori snapphanar. Friskyttekompanierna bestod till största delen av skåningar men också av danskar och ett fåtal tyskar, polacker och till och med svenskar. Dessa kompanier var ridande förband på 100–200 friskyttar som opererade över stora områden och främst angrep den svenska arméns försörjningslinjer.

Vilka var snapphanar? 2

En tredje kategori var helt vanliga bondeuppbåd, där den lokala befolkningen tog till vapen mot annalkande svenska styrkor; denna kategori var vanligast i inledningsskedet annan grupp snapphanar var de danska fogdar som övervakade dansk skatteindrivning och furagering (anskaffning av foder) och som ofta kom ihop sig med svenska trupper med samma mål. Ofta nog samarbetade dessa fyra grupper och bidrog med manskap till olika danska krigsoperationer och oftast var de styrda från Köpenhamn. En sista kategori var de stråtrövare som strök omkring i skogstrakterna och som absolut inte hade något med krigsledningen att göra. Deras plundringar riktade sig inte bara mot den svenska armén utan även (och i en större utsträckning) mot civilbefolkningen. Riktigt vilken omfattning stråtröveriet hade under skånska kriget är oklart, men källorna visar att det förekom missdådare på båda sidor som utnyttjade lokalbefolkningen på skamligt vis.

Några danska kungar under tiden för Snapphanar

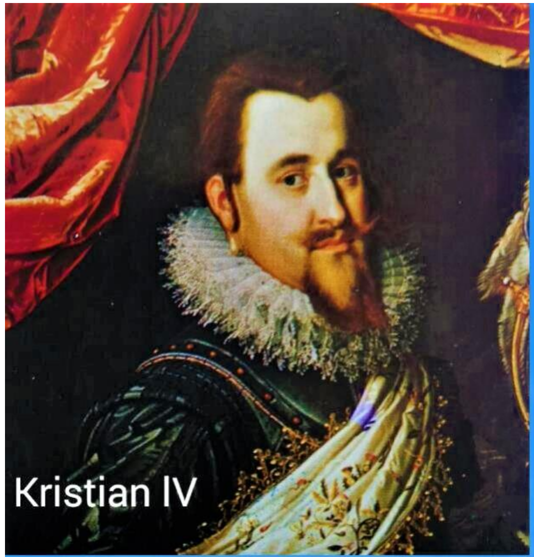

Kristian IV

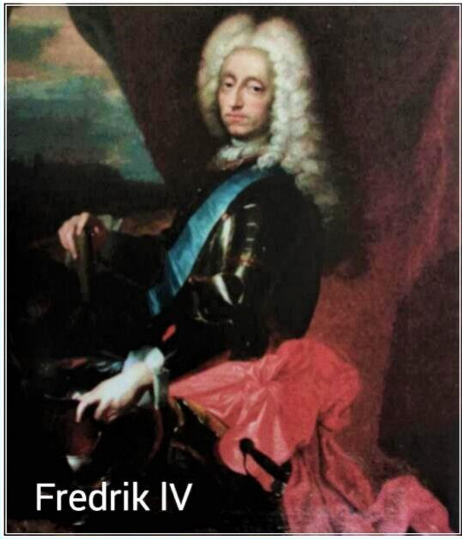

Fredrik IV

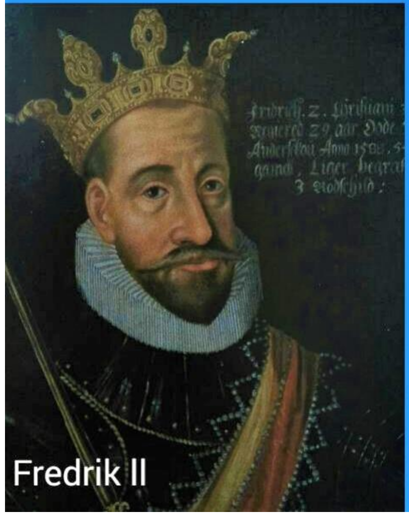

Fredrik II

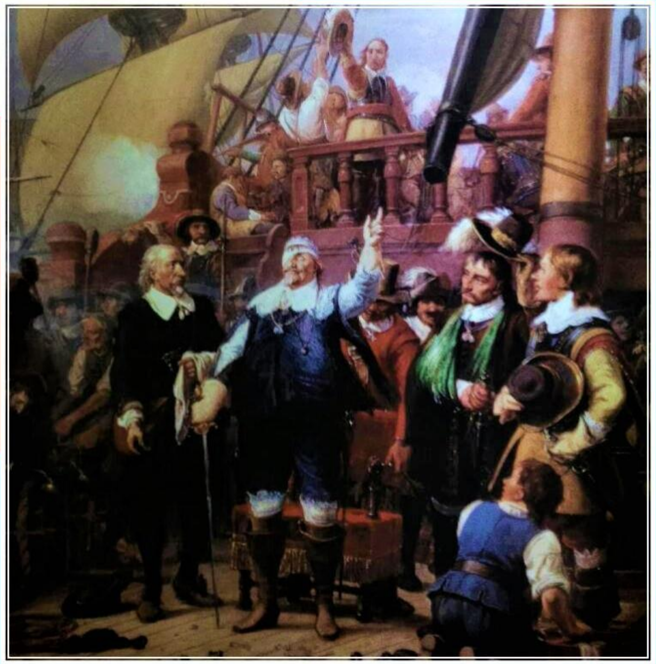

Avrättning av snapphanar

Dödsdomarna verkställdes snabbt genom hängning eller halshuggning, i många fall föregånget av rådbråkning, vilket bestod i krossande av armar och ben med ett vagnshjul, och följt av styckning. Vanligen avslutades rådbråkningen med stegling på hjul då man flätade in kroppen i ekrarna på ett stort trähjul som hängdes upp till allmän beskådan. Ett samtida vittnesmål av hur behandlingen kunde gå till av de snapphanar som blev tillfångatagna levande i en by kommer från Vä år 1677. Friskyttar som gripits där sattes först i arbete med att göra rent i avträden med bara händerna och sedan med att flå döda hästar, innan de överlämnades till sina bödlar och fick "armar och ben krossade, sedan bröstkorgen, varpå kropparna styckades och bands på steget och hjul

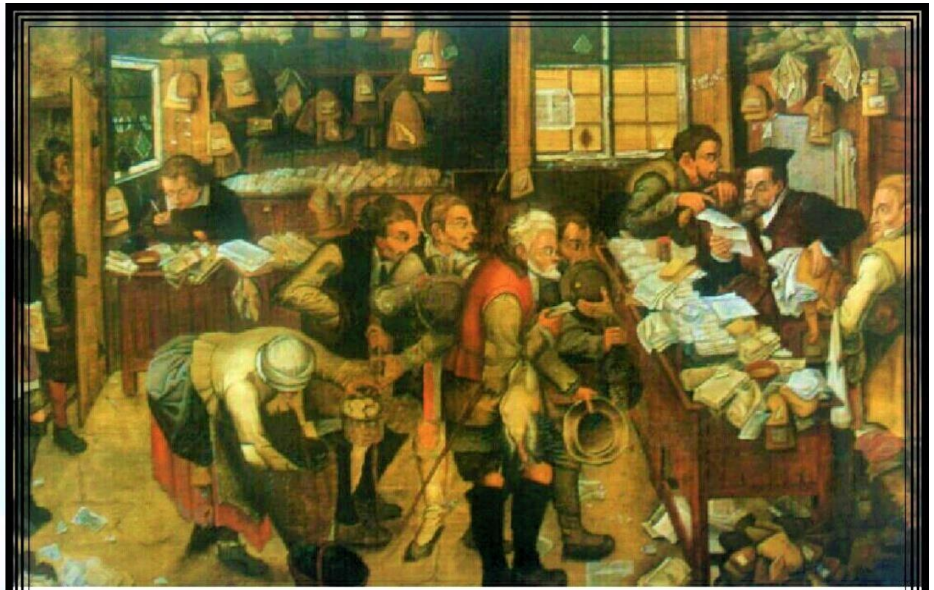

Skattepålagor plågade Bonden skulle hålla en ryttare med allt och han hade rätt till del i gården. Rättslöshet frodades i Skåne

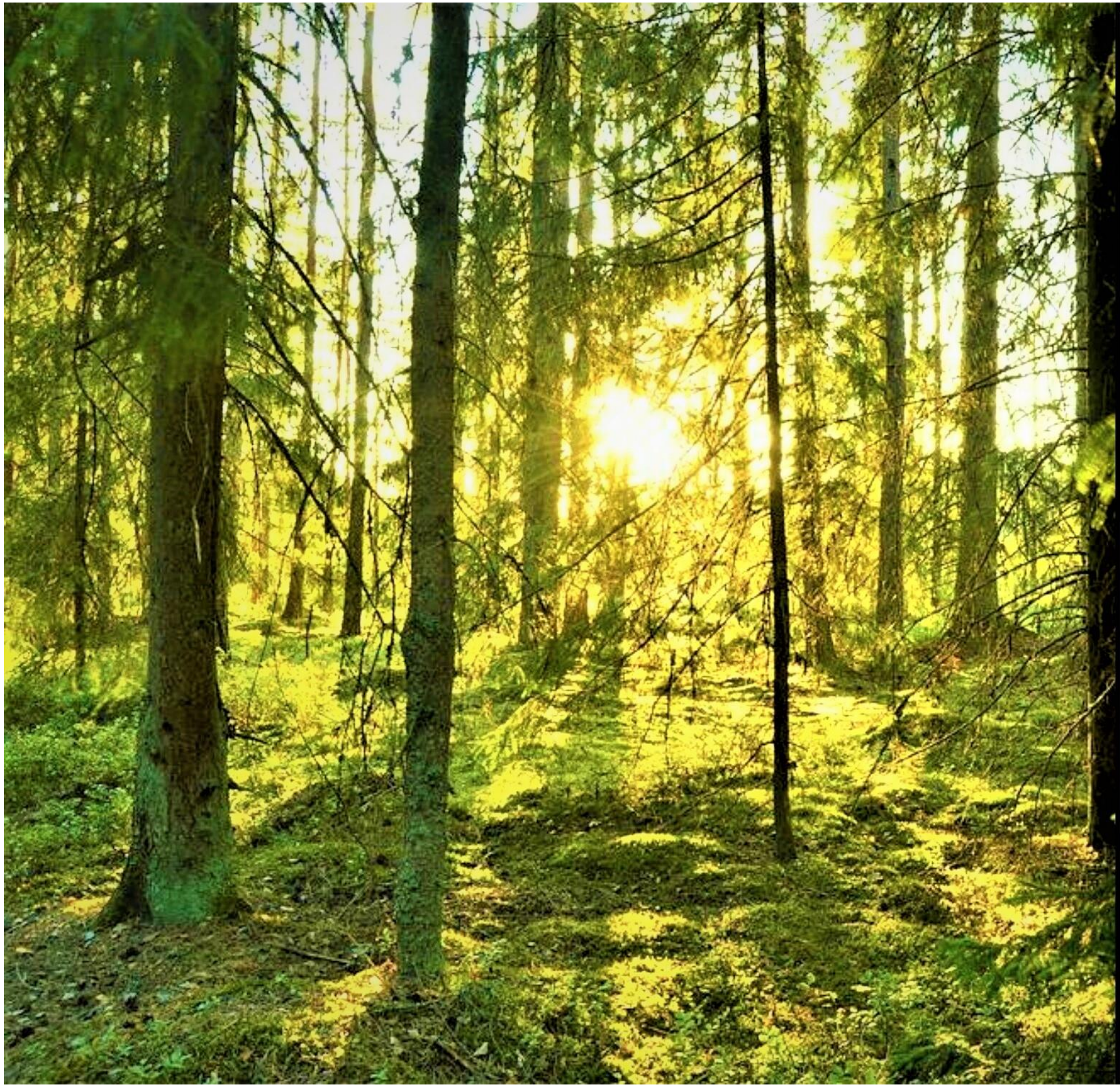

Svenskar fick skydda sina transporter vid gränsen, överfall från snapphanar krävde avgifter

Cafe
Gammeldags Isvafler
Butik

Den första frikåren
leddes av Mikkel
Pedersen f.1510,1559
175 man i trupp en
liknande i Halland

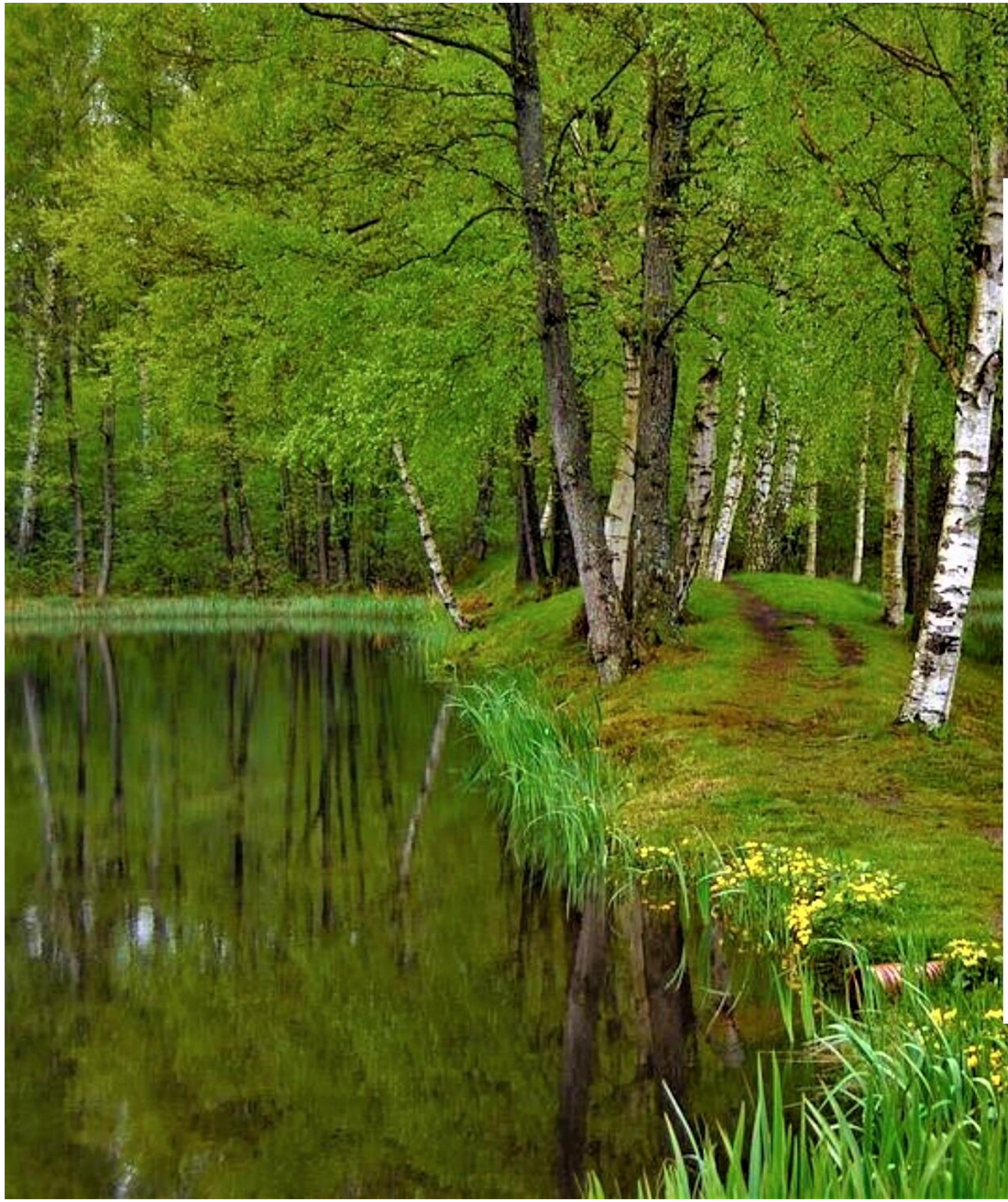

Snapphanar
Friskyttar

Danmark gav sold till de friskyttar som opererade på svensk mark

Beräknas att 2 500 (5 %) av manliga befolkningen varit aktiva mot svenskar

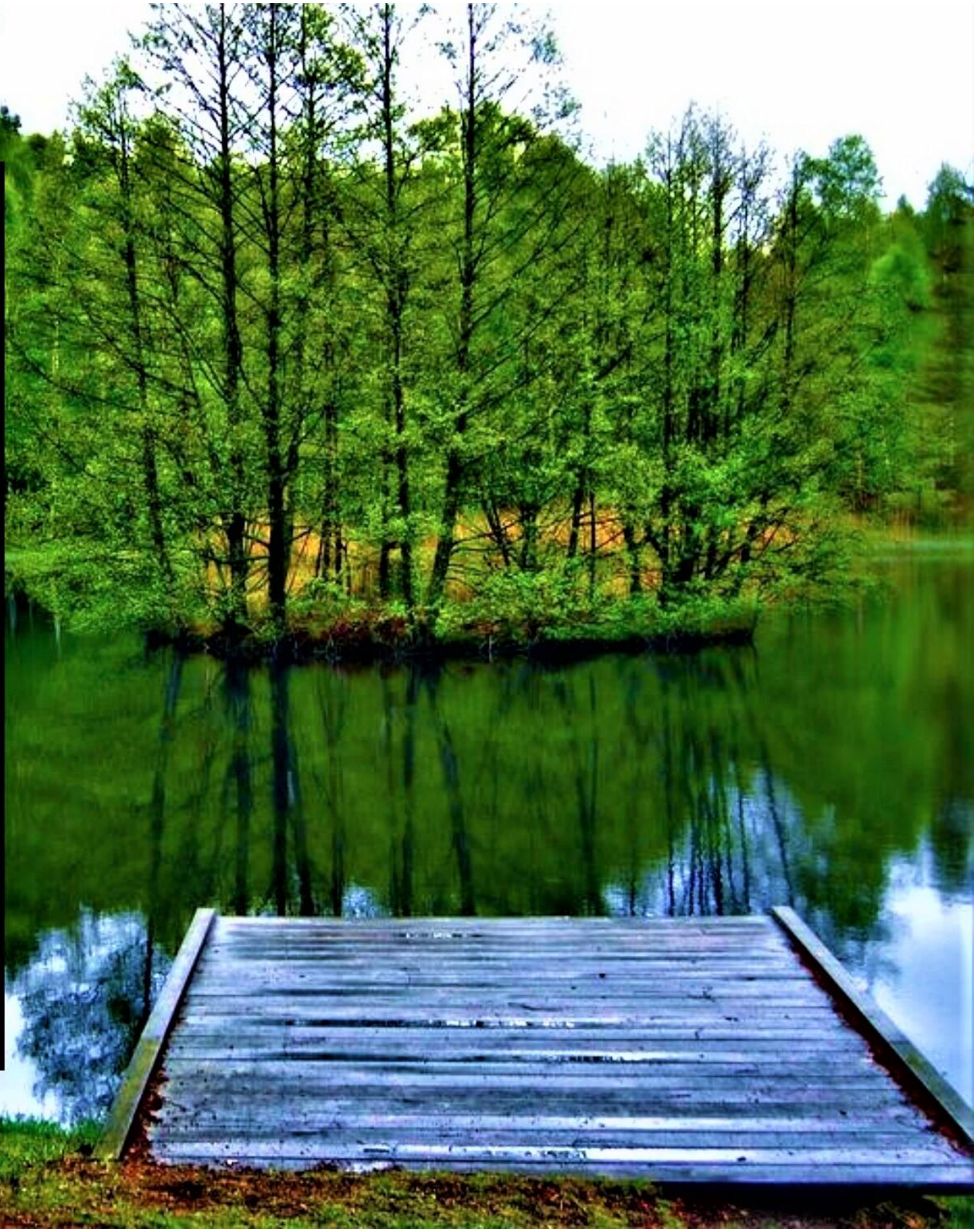

Korta fakta

År 1600 börjar så danskarna att träna bönderna i strid, vilket visade sig snart vara användbart Gränsen skulle hållas

Fredrik II förklarade 1663 krig mot Sverige Mikkel Pedersen var med och brände 400 gårdar och 7 kyrkor

År 1677 upprättas Östra Göinge Friskyttekompani Niels Andersen leder

Först år 1700 räknar man att det svenska språket har införts i de tidigare danska områdena